

**Ομιλία από τον Νίκο Χατζηστεφάνου, Δήμαρχο Καραβά  
στην κοινή έκθεση φερβολιτέ  
Καραβάς, Κύθηρα 3 Σεπτεμβρίου, 2025**

Φίλε Δήμαρχε Κυθήρων και Αντικυθήρων,  
Σεβασμιότατε Μητροπολίτη Κυθήρων,  
Έντιμοι Αξιωματούχοι,  
Σεβαστόν Ιερατείο,  
Εκλεκτοί προσκεκλημένοι,  
Καραβίτισσες και Καραβίτες,  
Καραβιώτισσες και Καραβιώτες,

Απερίγραπτη είναι η συγκίνηση μου σήμερα, γιατί ως Δήμαρχος του κατεχόμενου Δήμου του Καραβά της Κύπρου, βρίσκομαι μαζί με τους πιο εκλεκτούς συνεργάτες και συνδημότες μου εδώ, σε ένα άλλο Καραβά, που το όνομά του και μόνο είναι για μας σύμβολο.

Σύμβολο ύπαρξης.

Σύμβολο ζωής, ελπίδας και προσμονής.

Είμαστε εδώ με τον

Αντιδήμαρχο Πανίκο Μανώλη και τη Δημοτική Σύμβουλο

Μαρία Ερωτοκρίτου,

Τον Πρόεδρο του Σωματείου Ανδρέα Χαραλάμπους, δύο Αντιπροέδρους  
και τρία μέλη του ΔΣ

Δύο Συνεργάτιδες, μέλη του ΔΣ του Πολιτιστικού Ιδρύματος Καραβιωτών,

Την Πρόεδρο της χορωδίας «Η Φωνή της Κερύνειας»

Εκπαιδεύτριες της δαντέλας φερβολιτέ,

Πολλές τεχνίτριες - μαστόρισσες στο πλέξιμο του φερβολιτέ και

Πολλές Καραβιώτισσες, Καραβιώτες και φίλους του ιστορικού Δήμου μας

Ακόμα και απόδημου μας περιλαμβάνει η ομάδα μας.

Σκοπός είναι να παρουσιάσουμε σε συνεργασία με τα δραστήρια μέλη του Συλλόγου «Ο Όμορφος Καραβάς» ένα κομμάτι από την κοινή πολιτιστική μας κληρονομιά. Μια κοινή έκθεση της δαντέλας φερβολιτέ, μαζί με άλλα τοπικά χειροτεχνήματα.

Η έκθεση αυτή αποτελεί μια από τις πιο σημαντικές ενέργειες που έχουμε διοργανώσει από τον καιρό της πρώτης γνωριμίας και αδελφοποίησης των δύο Καραβάδων, πριν από 28 ακριβώς χρόνια. Και γίνεται ακόμα πιο σημαντική, επειδή το αντικείμενό της είναι η κοινή παράδοση, η οποία διατηρείται από τις Καραβιώτισσες της Κύπρου και τις Καραβίτισσες των Κυθήρων.

Μεγάλη λοιπόν είναι η τιμή για μένα να σας καλωσορίσω, τον καθένα και την κάθε μια ξεχωριστά και όλους μαζί, στην σεμνή αυτή εκδήλωση και να μιλήσω για την δαντέλα φερβολιτέ. Συνοπτικά θα αναφερθώ στην καταγωγή, την ιστορία και την εξέλιξη, την σχέση του φερβολιτέ με τον Καραβά της Κύπρου και τον Δήμο μας, όπως και την προοπτική που μας δημιουργεί για νέους ορίζοντες συνεργασίας με τον Δήμο Κυθήρων.

Η δαντέλλα φερβολιτές είναι ένα υπέροχο, καλαίσθητο χειροτέχνημα που πλέκεται στον αέρα με μια σαΐτα. Για την κατασκευή του χρειάζεται κλωστή τυλιγμένη σε μια σαΐτα, το μακουκούδι ή σαϊτάκι, μια κουβαρίστρα, ένα βελόνι και ένα ψαλιδάκι.

Όπως θα δείτε στην επίδειξη, η κεντήτρια τυλίγει την κλωστή της κουβαρίστρας γύρω από τα δάκτυλα του αριστερού χεριού και πλέκει την δαντέλα περνώντας το σαϊτάκι με την άλλη κλωστή μέσα από τον κύκλο. Στην συνέχεια σχηματίζει τα μοτίβα που της αρέσουν.

Τα μοτίβα αποτελούνται από στρογγυλά και καττωτά σχήματα. Συχνά συναντούμε μικρές τυποποιημένες ενότητες, τα «φεγγαράκια», που ενώνονται μεταξύ τους και σχηματίζουν μεγέθη κατάλληλα για πετσετάκια, δισκόρουχα και σιεμέ.

Η αρχή της τέχνη του πλεξίματος δαντέλας χάνεται στα βάθη των αιώνων. Πιστεύεται ότι η πρωταρχική τεχνική εμφανίστηκε στην αρχαιότητα, όταν ψαράδες χρησιμοποιούσαν μεγάλες σαΐτες για να πλέξουν με κόμπους τα δίκτυά τους.

Φαίνεται ότι κάποιοι τεχνίτες αντέγραψαν την τέχνη και τα σχέδια των ψαράδων, χρησιμοποιώντας κλωστή και **πιο μικρές σαΐτες** για να κάνουν ένα είδος δαντέλας με **σειρές από κόμπους** (knotting).

Σε κάποια χρονική στιγμή αργότερα, άλλοι τεχνίτες βελτίωσαν την τεχνική και άρχισαν να διακοσμούν ρούχα με την πρωτόγονη αυτή δαντέλα που πωλούσαν σε πλούσιους ευγενείς. Υπάρχουν πληροφορίες για πλεκτά ευρήματα σε αρχαίους Αιγυπτιακούς τάφους, όπως επίσης και αναφορές του 14<sup>ου</sup> αιώνα για μια ανώνυμη Κινέζικη μέθοδο πλεξίματος κόμπων.

Είναι γενικά παραδεκτό ότι η τεχνική από την **γραμμική σειρά κόμπων (knotting)** εξελίχθηκε σε **κυκλικό σχήμα**, παρόμοια με αυτή που ξέρουμε σήμερα ως φερβολιτέ (**tatting with shuttle**).

Η εξέλιξη αυτή τοποθετείται στην **Ιταλία τον 16<sup>ο</sup> αιώνα**. Από την Ιταλία η τέχνη του φερβολιτέ ταξίδευσε στην Γερμανία, την Γαλλία, εξελίχθηκε και διαδόθηκε στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, και έφτασε στην Αγγλία. Έτσι ο φερβολιτέ εξαπλώθηκε **σε όλη την Ευρώπη**, αγαπήθηκε, άκμασε και μεσουράνησε.

Από την Ευρώπη, οι μετανάστες τον μετέφερα στην Αμερική, οι ναυτικοί στην Ασία και όχι μόνο, οι ιεραπόστολοι στην Αφρική, οι φεουδάρχες όπου υπήρχαν αποικίες και έτσι διαδόθηκε **σε όλη την Υφήλιο**. **Έγινε της μόδας!** Είναι χαρακτηριστικό ότι όταν η βασίλισσα Βικτώρια (1819-1901) άρχισε να φτιάχνει φερβολιτέ, όλες οι γυναίκες στην Αγγλία και την Αμερική την μιμήθηκαν. Ο φερβολιτές ανέβηκε στο απόγειό του αρχές ως μέσα του 20<sup>ου</sup> αιώνα.

Στην πορεία της ανά τον κόσμο, η κομψή αυτή δαντέλλα έφτασε και στην Κύπρο. Οι συγκυρίες έφεραν ώστε, από όλο το νησί, ο φερβολιτέ να εμφανισθεί, να ριζώσει και να αναπτυχθεί στον Καραβά. Σύμφωνα με την εξήγηση που μας δίνει η Γραμματέας του Πολιτιστικού μας Ιδρύματος, εξαίρετη φιλόλογος-ερευνήτρια Καλλιόπη Χαρμαντά - Πρωτοπαπά, η τέχνη του φερβολιτέ και η ονομασία του, μεταδόθηκε στις τεχνίτριες του Καραβά από δύο φέουδα που υπήρχαν στην περιοχή του σημερινού Μεζερέ και του Αγίου Νικολάου της Ελιάς τον 16<sup>ο</sup> αιώνα, δηλαδή την περίοδο της Φραγκοκρατίας και Ενετοκρατίας.

Έκτοτε ο φερβολιτές έγινε η τέχνη που την ήξεραν όλες σχεδόν οι Καραβιώτισσες. Είναι για μας το στολίδι κάθε σπιτιού, που κοσμούσε και κοσμεί κάθε γωνιά του.

Με πρωτοβουλία του Δήμου Καραβά εντάξαμε τη δαντέλλα μας στον Εθνικό Κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO, έχουμε ανάγκη τον φερβολιτέ ως το πολιτιστικό σήμα κατατεθέν του Καραβά.

Είναι για μας τους Καραβιώτες ο φερβολιτές ένα ανεκτίμητο κομμάτι από την ιστορία και τον πολιτισμό μας. Μας ενώνει με το παρελθόν, το συνδέει με το παρόν και ενδυναμώνει την υπόστασή μας ως κοινότητα.

Ιδιαίτερα τα δίσσεχτα χρόνια που ζούμε στην προσφυγιά, μακριά από τη γη του Καραβά, ο φερβολιτές στα χέρια της κάθε Καραβιώτισσας είναι **η μαστοριά** να δημιουργεί την δανδέλλα που είναι **συνώνυμη του Καραβά**. Είναι η τέχνη που κρατά τον τόπο μας ζωντανό.

Κυρίες και Κύριοι,

Όπως ξέρετε, ο Δήμος Καραβά επιδιώκει την προβολή της τέχνης του φερβολιτέ σε Ευρωπαϊκές χώρες, οι οποίες έχουν σχέση με τον φερβολιτέ. Προσπάθεια του Δήμου μας είναι να δημιουργήσουμε ένα Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φερβολιτέ, στο οποίο να συμμετέχουν Σύνδεσμοι και Οργανώσεις από διάφορες χώρες που ασχολούνται με την κατασκευή της δαντέλας αυτής. Μέσω του Δικτύου επιδιώκουμε να προβάσουμε διεθνώς την πολιτιστική μας κληρονομιά, αλλά και να ενισχύσουμε τις πολιτιστικές μας σχέσεις με τις χώρες αυτές.

Επιτρέψτε μου να τονίσω ότι αυτό που επιδιώκουμε να προβάσουμε διεθνώς **δεν** είναι απλά η πολιτιστική κληρονομιά του Καραβά της Κύπρου. Είναι η πολιτιστική κληρονομιά που κληροδοτήθηκε σε μας **από την Ευρώπη**. Που προέρχεται - και ανήκει - σε όλες τις χώρες που ανέφερα πιο πάνω. **Είναι η κοινή Ευρωπαϊκή μας κληρονομιά.**

Παρενθετικά να πω ότι ταυτόχρονα σκοπός του Δήμου Καραβά είναι η προώθηση του Εθνικού μας θέματος, υποδεικνύοντας στους Ευρωπαίους

φίλους μας ότι ο τόπος κατασκευής του φερβολιτέ στις χώρες τους είναι ελεύθερος, ενώ το δικό μας **ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ** του φερβολιτέ στην Κύπρο, ο Καραβάς μας, στενάζει σκλαβωμένος από την Τουρκία εδώ και 51 χρόνια.

Μεγάλη ήταν η χαρά και η έκπληξή μας, όταν σε μια από τις πολλές επισκέψεις μας στα Κύθηρα πριν μερικά χρόνια, προσκληθήκαμε στο πάντοτε φιλόξενο σπίτι του κ. Μανώλη και της κ. Κατίνας Κασσιμάτη και είδαμε να κοσμούν τις βιτρίνες του σαλονιού της όμορφα πετσεττάκια φερβολιτέ. Η ίδια μας είπε ότι διδάχτηκε τον φερβολιτέ στο σχολείο.

Την ίδια χαρά νοιώσαμε όταν, σε μια άλλη μας επίσκεψή, διαπιστώσαμε ότι η πρεσβυτέρα Άννα ξέρει να κεντά φερβολιτέ και μάλιστα μας έδειξε τον τρόπο.

Η διαπίστωση ότι στον Καραβά των Κυθήρων - και στα Κύθηρα γενικότερα - είναι γνωστή η δαντέλλα φερβολιτέ, μας έδωσε την ελπίδα ότι μπορεί να αναβιώσει η τέχνη του φερβολιτέ και να αποτελέσει ένα ακόμα συνδετικό κρίκο ανάμεσα στον Δήμο Καραβά της Κύπρου, την κοινότητα του Καραβά των Κυθήρων και του Δήμου Κυθήρων γενικότερα, ως ακόμα ένα κοινό στοιχείο πολιτιστικής συνεργασίας.

Η Ελένη Αντωνοπούλου, αποτέλεσε τον σύνδεσμό μας με τις υπέροχες κυρίες που αποτελούν τον Σύλλογο «Ο Όμορφος Καραβάς». Αυτές έκαναν πραγματικότητα τούτο το επίτευγμα. Αυτές αναβίωσαν τον φερβολιτέ στα Κύθηρα. Σε αυτές οφείλεται το γεγονός ότι είμαστε σήμερα εδώ και έχουμε την χαρά να ανοίγουμε μια κοινή έκθεση. Έκθεση της δαντέλας φερβολιτέ. Μιας αδιαμφισβήτητα κοινής κληρονομιάς.

Και βέβαια στις δικές μας απaráμιλλες Καραβιώτισσες μαστόρισσες, πολλές από τις οποίες έχω την τιμή να με συνοδεύουν και να είναι σήμερα μαζί μας: Η Νούλλα, η Ανδρούλλα, η Γιούλα, η Ελένη, η Μαρία, η Καίτη, η Σωτηρούλα, η Χρυστάλλα, η Νέλλη, η Μάρω. Κάποιες από αυτές θα δείτε σε λίγο κατά την επίδειξη κατασκευής του φερβολιτέ.

Σε όλες και όλους, όσες - επώνυμους και ανώνυμους - συνέβαλαν στην οργάνωση αυτής της μοναδικής έκθεσης οφείλουμε ένα μεγάλο ευχαριστώ.

Και στον Δήμο Κυθήρων, τον Δήμαρχο και την Αντιδήμαρχο επί Πολιτιστικών Θεμάτων, για την αμέριστη στήριξή τους.

Η κατασκευή φερβολιτέ στα Κύθηρα δημιουργεί νέες προοπτικές συνεργασίας για τους δύο αδελφοποιημένους Δήμους μας. Απευθύνω λοιπόν πρόσκληση σε δύο κεντήτριες από τα Κύθηρα για επίσκεψη στην Κύπρο τον Οκτώβριο(19-23 Οκτωβρίου). Σκοπός η ανταλλαγή εμπειριών στα σεμινάρια του Δήμου μας που επιχορηγεί το Υφυπουργείο Πολιτισμού της Κύπρου.

Δεν υπάρχει καλύτερος τρόπος να δημιουργήσουμε και να ενδυναμώσουμε τις σχέσεις μας από τον πολιτισμό και την συναναστροφή.

Από την πλευρά του Δήμου Καραβά, απλά να πω ότι, ως Δήμος θα μεριμνούμε με κάθε τρόπο και μέσον, ώστε να διατηρούμε την πολιτιστική μας κληρονομιά ζωντανή και ανθηρή.

Ως την ημέρα που θα βρεθούμε ξανά στον δικό μας Καραβά.